
Alumna: Berta Roviró Aliguer

Tutora: Mariona Gimeno

Covid-19, la pandèmia que ho ha canviat tot

Presentació

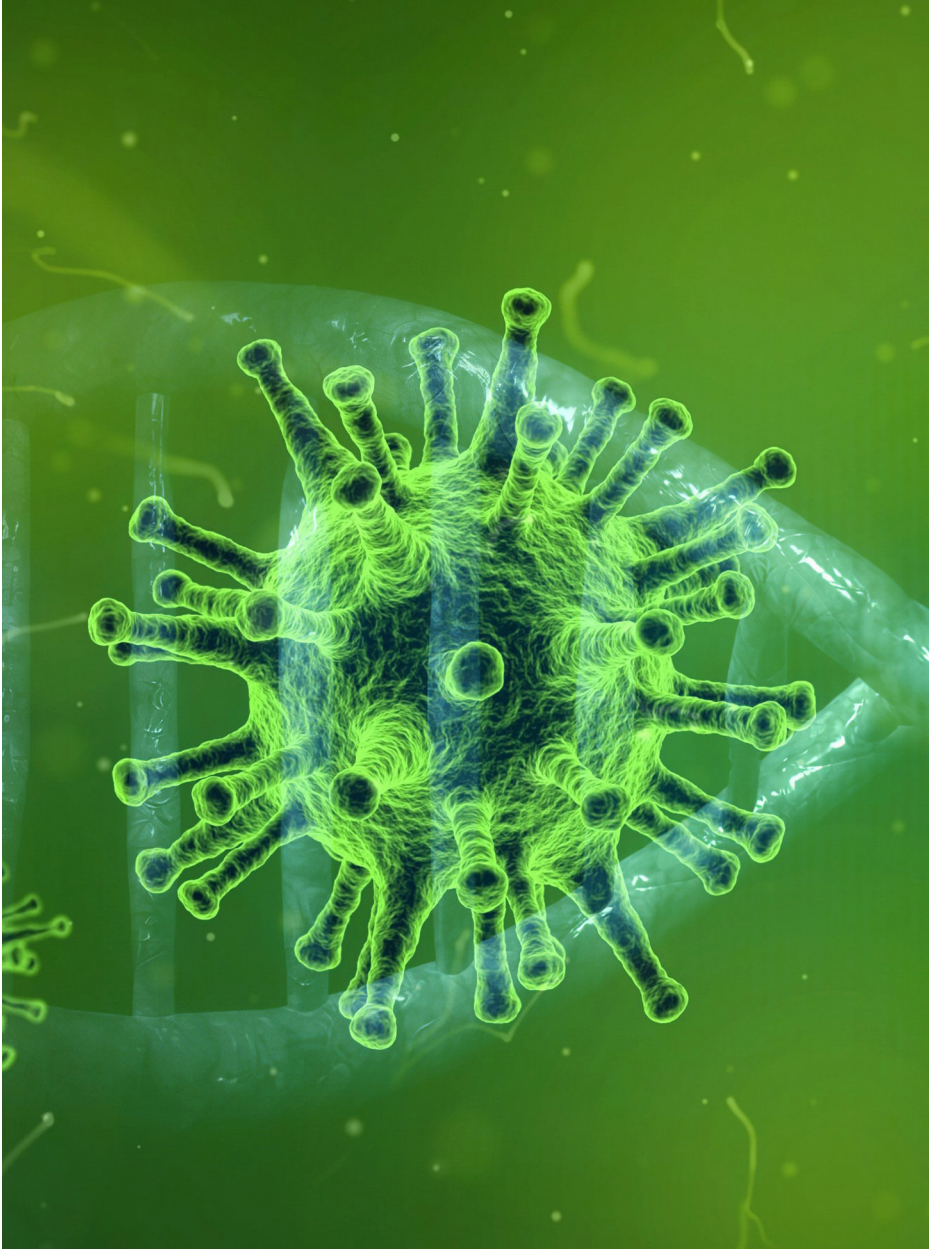
Aquest treball de recerca va realitzar-se durant la pandèmia del SARS-CoV-2 (virus responsable de la COVID-19). Va ser aquesta crisi, i els canvis tant socials com procedimentals que va comportar, el que va motivar el meu TR: «COVID-19, la pandèmia que ho ha canviat tot».

Aquest tenia com a objectius principals esbrinar quins havien estat els canvis que s'havien donat en els protocols de prevenció de malalties de transmissió aèria durant la pandèmia de la COVID-19, i entendre els motius que van portar a la seva implementació. I determinar també quins canvis es van donar en els equips proposats en el document Pla EPI al llarg de les versions publicades.

Com a objectius secundaris es volia generar un fonament teòric de la COVID-19 el més acurat possible, tot evitant les *fake news* fruit de la infodèmia, implicar-se en un grup de treball per entendre com funciona i quins canvis s'hi van donar durant la pandèmia i veure el procés pel qual passa un document científic fins al moment de la seva publicació.

Metodologia

Es va tenir l'oportunitat d'ajudar un grup de treball durant el procés de creació del document tot col·laborant en un projecte anomenat Pla EPI, que tenia l'objectiu de

proposar uns protocols adequats per donar estratègies al personal sanitari per gestionar aquesta pandèmia i, si fos possible, les futures pandèmies que hi pugui haver. La traducció que es va realitzar d'una de les versions d'aquest pla es troba als annexos. Aquesta col·laboració va permetre que durant la realització d'aquest treball de recerca es tingués accés al fons bibliogràfic de la Societat Catalana de Salut Laboral i també es comptés amb el consell de molts experts multidisciplinaris, majoritàriament de l'àmbit sanitari i del de salut laboral. Aquesta col·laboració va motivar que un dels objectius secundaris del TR fos implicar-se en un grup de treball per entendre com funciona, quins canvis s'hi van donar durant la pandèmia i el procés pel qual passa un document científic fins al moment de la seva publicació. Per assolir-lo es van realitzar entrevistes als membres del grup i es va col·laborar amb ells.

Atès que la pandèmia era un tema tan actual i rellevant, les múltiples *fake news* que es van generar i la necessitat de comprendre el tema per poder entendre l'evolució dels protocols van motivar el segon objectiu secundari: generar un fonament teòric tot evitant les *fake news*. Per fer-ho es van contrastar múltiples documents de fonts fiables, i d'aquí ve l'apartat de la bibliografia consultada hagi resultat extremadament extens.

Per esbrinar quins havien estat els canvis que es van donar en els protocols de prevenció de malalties de transmissió aèria durant la pandèmia de la COVID-19, es va realitzar una comparativa mitjançant taules resum entre els protocols de prevenció proposats en el document Pla EPI i els protocols de protecció contra la tuberculosi de l'Hospital de Bellvitge i els proposats per l'OMS per protegir el personal del laboratori. Es va escollir la tuberculosi perquè tot i que es tracta d'un bacteri també es transmet per via aèria i, per tant, els protocols havien de ser els mateixos.

Per determinar quins havien estat els canvis que es van donar en els equips de protecció individual proposats en el document Pla EPI al llarg de les versions publicades, se'n va realitzar un seguiment exhaustiu i es va col·laborar en la seva producció. També es va crear una taula on s'indicava amb colors el que havia canviat en cada versió.

Cos del treball

«COVID-19, la pandèmia que ho ha canviat tot», consta de sis parts principals:

Un *glossari*, on consten les definicions d'alguns dels conceptes utilitzats.

Un *fonament teòric*, on s'expliquen les característiques del SARS-CoV-2, les mesures de prevenció contra malalties respiratòries, algunes de les organitzacions que han tingut un paper important en la gestió de la pandèmia i informació bàsica sobre què és una *rapid review*.

Una *part pràctica*, on s'ha realitzat una comparativa entre els protocols contra malalties respiratòries abans i després de la pandèmia, i a partir de les quals s'han extret les *conclusions*.

Una *bibliografia*, on se citen tots els documents utilitzats per a la creació d'aquest treball. I, finalment, els *annexos*, on es poden trobar les entrevistes que es van fer als membres del grup de recerca i la traducció del document Pla EPI a l'anglès.

Conclusions

El primer i principal objectiu d'aquest treball era esbrinar quins canvis es van donar en els protocols de prevenció de malalties de transmissió aèria durant la pandèmia de la COVID-19, i entendre els motius que van portar a la seva implementació. Aquests van ser diversos, però el més notori era que en els nous protocols es considerava l'ús de mascaretes quirúrgiques per al personal mèdic i en els antics no. Això passava perquè encara que les mascaretes quirúrgiques no protegeixen l'usuari, sí que ajuden a evitar que els patògens provinents d'aquest arribin a les persones del seu entorn; així doncs, això ho podríem relacionar amb la importància que es va donar en els nous protocols a protegir tant el malalt del professional com el professional del malalt, mentre que en els antics la protecció se centrava en el treballador. Això va passar perquè en el context de la pandèmia tothom era sospitós d'estar infectat per la malaltia.

En resposta a l'objectiu de voler veure com havien canviat els equips de protecció proposats en el document Pla EPI al llarg de les seves diverses versions publicades, es va arribar a la conclusió que en les versions més noves d'aquest document es van proporcionar equips de protecció per a sectors que en versions inicials no es consideraven necessaris. Això va passar per l'augment en la disponibilitat dels recursos sanitaris i els nous estudis sobre el virus que es van anar publicant durant el desenvolupament del Pla EPI, i en molts casos van dur a la necessitat de canviar-lo.

Quant a l'objectiu secundari d'implicar-se en un grup de treball per entendre com funciona, quins canvis s'hi van donar durant la pandèmia i el procés pel qual passa un document científic fins al moment de la seva publicació, es va concloure que els grups de recerca i els de treball són voluntaris; alguns professionals que els conformen hi col·laboren com a una tasca a part de la feina, i per a d'altres és un requisit en el seu ofici. Aquestes tasques requereixen molt temps, i durant la pandèmia molts dels professionals del primer tipus es van trobar que la seva feina principal els exigia més hores del normal, raó per la qual havien de trobar temps per col·laborar-hi en les hores lliures de les quals no disposaven.

Moltes de les persones que col·laboren en grups de recerca, tot i que en alguns casos no forma part de la seva feina (de vegades, sí), ho fan amb l'objectiu de contrastar els seus coneixements amb els d'altres professionals, mantenir-se actualitzats i aprendre els uns dels altres. També ho fan per ajudar la societat a combatre els problemes als quals fa front.

El motiu de la publicació de versions inacabades del Pla EPI va ser l'elevada pressió per part de la comunitat científica, que en aquell moment necessitava indicacions amb relació a com gestionar els EPI amb molta urgència. Aquesta publicació els va permetre accedir a la informació que ja s'havia afegit en el document abans de la seva finalització.

Es va començar amb falta d'informació i pocs recursos. Però durant la pandèmia, i degut a la gran importància del virus en la societat, en van sorgir molts. És per això que alguns documents antics han anat quedant obsolets a un ritme més ràpid del que ho farien normalment.

Per evitar confusions, algunes entitats com l'OMS van organitzar diverses conferències internacionals per aconseguir que els professionals de tot el món comptessin amb els recursos necessaris per continuar treballant correctament.

En el procés de creació del fonament teòric es va comprovar l'abundància de *fake news* i també es va veure la dificultat que comportava realitzar un treball d'un tema tan actual i rellevant, ja que la informació continguda en aquesta part del treball va haver de ser constantment actualitzada.

Durant la realització d'aquest projecte també es va participar en un grup de recerca que va proposar la possibilitat que la COVID-19 es transmetés a partir dels aerosols. En el moment del tancament d'aquest treball de recerca comença a haver-hi força evidència científica que reforça aquesta teoria.

És important remarcar que, si aquest fos el cas, la versió dels protocols establerts en el Pla EPI vigent en el moment de la comparativa perdria validesa a l'hora de combatre la COVID-19, ja que els EPI que es proposen estan pensats per protegir

contra gotícules, però la seva eficàcia no ha estat provada per protegir de la transmissió per mitjà d'aerosols. Si es demostrés la importància dels aerosols en la transmissió del virus s'haurien de centrar més esforços en la ventilació dels espais i el filtratge de l'aire.

«La ciència avança gràcies al qüestionament del que es creu que se sap. No es pot donar res per cert o inamovible» (Adriano Muñoz, membre del grup de treball).

Bibliografia i bibliografia web

- (ICTV) International Committee on Taxonomy of Viruses. 2020. «Virus Taxonomy: The Classification and Nomenclature of Viruses The 9th Report of the ICTV (2011)». *9th Report of the ICTV (2011)*, 14 de juny. - AFP, Francois Lo Presti. 2020. «El caso de Covid-19 detectado en Francia a finales de diciembre podría dar nuevas pistas sobre el origen de la pandemia». *El Mundo (SALUD)*, 5 de maig <<https://www.elmundo.es/ciencia-y-salud/salud/2020/05/05/5eb19dcefc6c8314388b4610.html>> - Alean, Ariel. 2015. «Revista Indexada (VÍDEO)». *YouTUBE*, 10 de setembre. <<https://www.youtube.com/watch?v=K3xRpLxyk1g>> - Alegret, Xavier. 2016. «¿Cuántos coches circulan por el mundo?». *ED Economía Digital*. <https://www.economiadigital.es/politica-y-sociedad/cuantos-coches-circulan-por-el-mundo_182150_102.html> - Alonso, J. F. 2019. «Cuántos vuelos recorren cada día los cielos del mundo». *ABC*, 4 de maig. <https://www.abc.es/viajar/noticias/abci-cuantos-vuelos-recorren-cada-cielos-mundo-201905040107_noticia.html?ref=<https:%2F%2Fwww.google.com%2F - Andersen, Kristian G.; Rambaut, Andrew; Lipkin, W. Ian; Holmes, Edward C.; Garry, Robert F. 2020. «The Proximal Origin of SARS-CoV-2». *Nature Medicine* 26(4):450-452. <<https://www.nature.com/articles/s41591-020-0820-9.pdf>> - Backer, J. A.; Klinkenberg, D.; Wallinga, J., n.d. «Incubation Period of 2019 Novel Coronavirus (2019-NCoV) Infections among Travellers from Wuhan, China, 20-28 January 2020. *Eurosurveillance*. 2020;25(5). <https://www.eurosurveillance.org/content/10.2807/1560-7917.ES.2020.25.5.2000062#html_fulltext> - Baena, Alex. 2020. «Bats Super Immunity: A Partial Answer for COVID 19? Breakthrough Junior Challenge 2020 (VÍDEO)». *YouTUBE*, 25 de juny. <https://www.youtube.com/watch?time_continue=37&v=pJe9Y2G9Z-bI> - Bonami, Beatrice; Soh, Ian; Uakkas, Saad; McGraw, Mary; Sethi, Satvik; Gazarian, Sargis; Nasrallah, Mai; Frost, Melinda; Engel, Danielle; Daher, Carla. 2020. «[EPI-WIN Webinar] The Role of Young People in 'Infodemic Management' during the COVID-19 Pandemic (Q&A)». *WHO Infodemic Management*, 23 de juliol. - BOE 4/2020. 2015. «Boletín Oficial del Estado». *Boletín Oficial del Estado* 61561-67. <<https://www.boe.es/boe/dias/2020/03/20/pdfs/BOE-A-2020-3945.pdf>> - Breton, Thierry. Comisión. 2020. «Recomendación (UE) 2020/403 de la Comisión de 13 de marzo de 2020 relativa a la evaluación de la conformidad y los procedimientos de vigilancia del mercado en el contexto de la amenaza que representa la COVID-19».

Agencia Estatal, Boletín Oficial del Estado (4):1-5. <<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=DOUE-L-2020-80412>> - ICOH (Comisión Internacional de Salud Ocupacional). «La Comisión Internacional de Salud Ocupacional (ICOH) es una asociación profesional internacional dedicada al progreso científico, al conocimiento y al desarrollo de la salud ocupacional y la seguridad». <http://www.icohweb.org/site_new/multimedia/private_area/pdf/ns_virtual_office/Application%20Form_SP_2012-2014.pdf> - Castejón, Natalia. 2020. «Habitación de presión negativa, ¿cuándo se utiliza?» *Web-Consultas Revista de Salud y Bienestar*, febrer. <<https://www.webconsultas.com/curiosidades/habitacion-de-presion-negativa-cuando-se-utilizan>> - CDC. n.d. «Centers for Disease Control and Prevention». <<https://www.cdc.gov/about/organization/cio.htm>> - Portier CJ, Thigpen Tart K, Carter SR, Dilworth CH, Grambsch AE, Gohlke J, Hess J, Howard SN, Luber G, Lutz JT, Maslak T, Prudent N, Radtke M, Rosenthal JP, Rowles T, Sandifer PA, Scheraga J, Schramm PJ, Strickman D, Trtanj JM, and Whung P-Y. 2010. «A Human Health Perspective On Climate Change: A Report Outlining the Research Needs on the Human Health Effects of Climate Change». *Environmental Health Perspectives* 5:80. <www.niehs.nih.gov/climate-report> - Dobbins, Maureen. 2017. «Rapid Review Guidebook - Steps for Conducting a Rapid Review». 25. <<https://www.nccmt.ca/uploads/media/media/0001/01/a816af720e4d587e13da6bb307df8c907a5dff9a.pdf%0A><<http://www.nccmt.ca/uploads/media/media/0001/01/a816af720e4d587e13da6bb307df8c907a5dff9a.pdf>> - Donaire, Azahara Vela. 2017. «Comparación entre ONG y organizaciones gubernamentales». *Prezi (Presentació de Diapositives)*, 15 de setembre. <<https://prezi.com/-0r8yjlivcfi/comparacion-entre-ong-y-organizaciones-gubernamentales/>> - Dr. Mark Slater, Ariela Peretti, Maurizio Barbeschi, Albis Gabrielli, Tanja Schmidt, Ihor Perehinets, Roberta Andraghetti. 2020. «[EPI-WIN Webinar] Cultural Events and COVID-19 (Q&A)». *WHO Infodemic Management*, 10 de juliol. - ECDC. 2020. «Latest Evidence on COVID-19». *ECDC European Centre for Disease Prevention and Control. An Agency Of the European Union*. <<https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/latest-evidence>> - ECDC. 2020. «Q & A on COVID-19». *ECDC European Centre for Disease Prevention and Control. An Agency Of the European Union*. <<https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/questions-answers>> - Editora. 2020. «Mascarillas Respiratorias, ¿sabes cual es el uso de los diferentes tipos?» *Higieneambiental.Com*, April 8. <<https://higieneambiental.com/aire-agua-y-legionella/mascarillas-respiratorias-sabes-cual-es-el-uso-de-los-diferentes-tipos/>> - Ferrer-Bonsoms, Carlos. 2020. «Un médico francés detecta el posible rastro del coronavirus en radiografías tomadas a mediados de noviembre, lo que vuelve a abrir dudas sobre el paciente cero y la cronología de la pandemia». *BU-SINESS INSIDER*, 16 de maig. <<https://www.businessinsider.es/medico-frances-detecta-rastro-coronavirus-radiografias-noviembre-642041>> - Flaxman, Seth, Swapnil Mishra, Axel Gandy, H. Juliette T. Unwin, Helen Coupland, Thomas A. Mellan, Harri-

son Zhu, Tresnia Berah, Jeffrey W. Eaton, Pablo N. P. Guzman, Nora Schmit, Lucia Callizo, Imperial College COVID-19 Response Team, Charles Whittaker, Peter Winskill, Xiaoyue Xi, Azra Ghani, Christl A. Donnelly, Steven Riley, Lucy C. Okell, Michaela A. C. Vollmer, Neil M. Ferguson, and Samir Bhatt. 2020. «Estimating the Number of Infections and the Impact of Non-Pharmaceutical Interventions on COVID-19 in European Countries: Technical Description Update». (març):1-35. <<https://spiral.imperial.ac.uk:8443/bitstream/10044/1/77731/10/2020-03-30-COVID19-Report-13.pdf>> - Health Evidence. 2016. «Quality Assessment Tool - Review Articles». <https://www.healthevidence.org/documents/our-appraisal-tools/QA_Tool&Dictionary_10Nov16.pdf> - ICOH. n.d. «International Commission on Occupational Health». Retrieved <<http://www.icohweb.org/site/homepage.asp>> - Industria, Ministerio de, 2020. «Resolución de 23 de abril de 2020, de la Secretaría General de Industria y de la Pequeña y Mediana Empresa, referente a los equipos de protección individual en el contexto de la crisis sanitaria ocasionada por la COVID-19. Texto consolidado Última Modi». 1-5. <<https://www.boe.es/buscar/pdf/2020/BOE-A-2020-4651-consolidado.pdf>> - Institut Català de Nanociència i Nanotecnologia. 2020. «Técnicas y sistemas de diagnóstico para COVID-19: clasificación, características, ventajas y limitaciones diagnóstico de COVID-19 SARS-CoV-2». *NanoB2A - ICN2* 1-10. <<http://www.ciencia.gob.es/stfls/MICINN/Ministerio/FICHEROS/TecnicasDiagnosticoCOVID19-ICN2.pdf>> - J. Coren, Michael. 2020. «Cómo se demostró en 1918 que el distanciamiento social funciona (o el caso de la gripe española y las 4.500 víctimas en Filadelfia)». *Redacción*, April 10. <<https://www.redaccion.com.ar/como-se-demostro-en-1918-que-el-distanciamiento-social-functiona-o-el-caso-de>> - Joel Riquelme R. 2005. «Transmisión de virus respiratorios». *MEDwave*, June. <<https://www.medwave.cl/link.cgi/Medwave/Reuniones/PedSBA2005/5/2400>> - Lauer SA, Grantz KH, Bi Q, Jones FK, Zheng Q, Meredith HR, et al. n.d. «The Incubation Period of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) From Publicly Reported Confirmed Cases: Estimation and Application. *Annals of Internal Medicine*. 2020». <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7081172/>> - López, Ángeles. 2020. «Mi enfermedad. Los tipos de tests diagnósticos para detectar la COVID-19». *Fundación Aedv Piel Sana. Academia Española de Dermatología y Venereología*, 22 d'abril. <https://fundacionpielsana.es/mi-enfermedad/tipos_de_tests_diagnosticos_para_detectar_la_covid19> - Marín Arguedas, Manuel. 2004. «Real Decreto 664/1997, de 12 de mayo, protección de los trabajadores contra los riesgos relacionados con la exposición a agentes biológicos durante el trabajo». *Revista Española de Podología* 15(6):306-7. <<https://www.boe.es/buscar/pdf/1997/BOE-A-1997-11144-consolidado.pdf>> - Marr, Linsey C., Charles P. Lunsford Professor, Civil and Environmental Engineering, and Virginia Tech. 2020. «Aerosols101». VT ENGINEERING Virginia Tech, August 26. <<https://www.betterindors.com/wp-content/uploads/2020/03/Viruses-in->> - Médica, Redacción. 2020. «Co-

ronavirus: primer contagio confirmado entre animales de granja y humanos». *Redacción Médica*, 20 de maig. <<https://www.redaccionmedica.com/secciones/sanidad-hoy/coronavirus-contagio-animales-humano-6912>> - Moen, Ann; Zhang Wenqing. 2020. «[EPI-WIN Webinar] Maintaining Influenza Surveillance and Response in the Time of COVID-19 (Q&A)». *WHO Infodemic Management*. - Mr Paul Michael Cox, Dr Ibrahima Soce Fall. 2020. «[EPI-WIN Webinar] WHO EOC-NET Global Webinar on Public Health Emergency Operations Centre (PHEOCs) for COVID-19 Response (Q&A)». *WHO Infodemic Management*, 23 de juny. - NUTRICIONANIMAL.INFO. 2015. «¿Qué son las especies reactivas del oxígeno (ROS, siglas en inglés)?» *NutriNews*, 10 de diciembre. <<https://nutricionanimal.info/que-son-las-especies-reativas-del-oxigeno-ros-segun-siglas-en-ingles/>> - NYU LIBRARIES. 2020. «Health (Nursing, Medicine, Allied Health): Search Strategies: Framing the Question (PICO)». <<https://guides.nyu.edu/c.php?g=276561&p=1847897>> - OMS. 2020. «Enfermedades transmitidas por vectores». *OMS*, 2 de març. <<https://www.who.int/es/news-room/fact-sheets/detail/vector-borne-diseases>> - OMS. 2020. «La escasez de equipos de protección personal pone en peligro al personal sanitario en todo el mundo». March 3. <<https://www.who.int/es/news-room/detail/03-03-2020-shortage-of-personal-protective-equipment-endangering-health-workers-worldwide>> - OMS. 2013. «Manual de bioseguridad en el laboratorio de tuberculosis». 65. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/92661/9789243504636_spa.pdf;jsessionid=E0FFFF7BEC21A3B1591BC971121E16E7?sequence=1> - Orriols, Rosa Maria; Van der Haar, R; Galera, A; Martínez, E; Muñoz, A; Oliete, A; Torres, MC; Ventura, M. 2020. «Equips de protecció individual (EPI) en la pandèmia de la COVID 19». <<https://www.academia.cat/files/204-8276-FITXER/DocumentPLAEPISCSL.pdf>> - Paris, Jorge. 2015. «Los españoles visitan una media de 6 países a lo largo de su vida». *20 Minutos*, 28 de setembre. <<https://www.20minutos.es/noticia/2566454/0/espanoles-visitana-media/6-paises-vida/menos-media-europea/>> - Puelles, Victor G., Marc Lütgehetmann, Maja T. Lindenmeyer, Jan P. Sperhake, Milagros N. Wong, Lena Allweiss, Silvia Chilla, Axel Heinemann, Nicola Wanner, Shuya Liu, Fabian Braun, Shun Lu, Susanne Pfefferle, Ann S. Schröder, Carolin Edler, Oliver Gross, Markus Glatzel, Dominic Wichmann, Thorsten Wiech, Stefan Kluge, Klaus Puschel, Martin Aepfelbacher, and Tobias B. Huber. 2020. «Multiorgan and Renal Tropism of SARS-CoV-2». *New England Journal of Medicine* 5-7. <<https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMc2011400>> - Rusch, Lorraine, and Robert H. Silverman. 2001. «Ribonucleases - Part B Control of Plant Virus Diseases». 7. <<https://www.sciencedirect.com/topics/neuroscience/ribonuclease-l/pdf>> - Sarah P. Jones, Alice Simniceanu, Helene-Mari van der Westhuizen, Hugo Harper. 2020. «[EPI-WIN Webinar] Social and Behavioural Insights on the Use of Face Masks (Q&A)». *WHO Infodemic Management*, 12 de juny. - Sebastian, Pablo. 2020. «La población de España supera los 47,4

millones de habitantes gracias a los extranjeros». *De Las Ideas República*, 21 d'abril. <<https://www.republica.com/2020/04/21/la-poblacion-de-espana-supera-los-474-millones-gracias-a-los-extranjeros/>> - SJR. 2019. «Scimagojr 2019». <<<https://www.scimagojr.com/journalrank.php/>> / <<https://www.scimagojr.com/journalsearch.php?q=28057&tip=sid>> - Sundholm, Mattias. n.d. «OMS: Organización Mundial de La Salud». *Office of the Secretary-General's Envoy on Youth*. <<https://www.un.org/youthenvoy/es/2013/09/oms-organizacion-mundial-de-la-salud/>> - Temple edu. 2020. «Systematic Reviews & Other Review Types». *University Libraries*, 5 d'agost. <<https://guides.temple.edu/c.php?g=78618&p=4156608>> - Torrens LL, Vidal T, Argerich MJ, Hornero A, Arch O, Carbonell MD, Juvé ME, Vila I, Rafi N. Hospital de Bellvitge «Precaucions Estàndards». 1-3. 2001; 2004 (no publicat). - UCLM. 2020. «Información y recomendaciones durante la evolución del coronavirus (COVID-19)». Universidad de Castilla-La Mancha, Campus de Excelencia Internacional. <<https://www.uclm.es/es/Misiones/LaUCLM/Institucional/UCLMSaludable/SaludEntornoLaboral/COVID-19>> - UN. n.d. «United Nations». *United Nations*. <<https://www.un.org/es/about-un/>> - Universidad de Sevilla. 2020. «Guía del investigador: arte, conservación, restauración: artículos de revistas indexadas». *Biblioteca*. <<https://guiasbus.us.es/bellasartesInvestigacion/acreditaciones/1A1>> - University, RMIT. 2011. «How Does the United Nations Work? | RMIT University (Video)». *Youtube*, 17 de novembre. <<https://www.youtube.com/watch?v=QoIafzc0k74>> - Vara, Carla Mariel. 2015. «¿Qué son las revistas científicas?» *You Tube*, 6 de maig. <<https://www.youtube.com/watch?v=z3faAZuOoqI>> - Wei, Wycliffe E., Zongbin Li, Calvin J. Chiew, Sarah E. Yong, Matthias P. Toh, and Vernon J. Lee. 2020. «Presymptomatic Transmission of SARS-CoV-2-Singapore». *Morbidity and Mortality Weekly Report* 69(14):411-15. <<https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/69/wr/mm6914e1.htm>> - WHO. 2020. «Novel Coronavirus (2019-NCoV)». *WHO Bulletin (JANUARY)*:1-7. <https://www.mendeley.com/catalogue/800a1a82-4d3d-3e24-87f7-a6868b5b7972/?utm_source=desktop&utm_medium=1.19.4&utm_campaign=open_catalog&userDocumentId=%7Bda3f04c4-38cf-4c52-9347-6c02fa14bd68%7D> - WHO. 2020. «Novel Coronavirus (2019-NCoV) Situation Report - 1». *WHO Bulletin (JANUARY)*:1-7. <<https://www.who.int/china/news/detail/22-01-2020-field-visit-wuhan-china-jan-2020%0D>> - WHO. 2013. «Zoonotic Disease: Emerging Public Health Threats in the Region». *À Propos l'OMS, Comité Régional Sixty-First Session* 1-21. <<http://www.emro.who.int/fr/about-who/rc61/zoonotic-diseases.html>> - Wu, Fan, Su Zhao, Bin Yu, Yan Mei Chen, Wen Wang, Zhi Gang Song, Yi Hu, Zhao Wu Tao, Jun Hua Tian, Yuan Yuan Pei, Ming Li Yuan, Yu Ling Zhang, Fa Hui Dai, Yi Liu, Qi Min Wang, Jiao Jiao Zheng, Lin Xu, Edward C. Holmes, and Yong Zhen Zhang. 2020. «A New Coronavirus Associated with Human Respiratory Disease in China». *Nature* 579(7798):265-69. <<https://www.nature.com/articles/s41586-020-2008-3.pdf>> - Wang Zhou; Nanshan Zhong; Shan

Zhu; Qing Chen; Jun Li. 2020. The Coronavirus Prevention Handbook, 101 Science-Based Tips That Could Save Your Life. <<https://enfermeriacomunitaria.org/web/index.php/enfermeria-familiar-y-comunitaria/menu-principal-item-biblioteca-virtual/2360-libro-the-coronavirus-prevention-handbook-en-espanol>> - Zhou, Peng, Xing Lou Yang, Xian Guang Wang, Ben Hu, Lei Zhang, Wei Zhang, Hao Rui Si, Yan Zhu, Bei Li, Chao Lin Huang, Hui Dong Chen, Jing Chen, Yun Luo, Hua Guo, Ren Di Jiang, Mei Qin Liu, Ying Chen, Xu Rui Shen, Xi Wang, Xiao Shuang Zheng, Kai Zhao, Quan Jiao Chen, Fei Deng, Lin Lin Liu, Bing Yan, Fa Xian Zhan, Yan Yi Wang, Geng Fu Xiao, and Zheng Li Shi. 2020. «A Pneumonia Outbreak Associated with a New Coronavirus of Probable Bat Origin». *Nature* 579(7798):270-73. <<http://dx.doi.org/10.1038/s41586-020-2012-7>>
